

Historia polskich franciszkanów w okresie międzywojennym

W roku 2011 nakładem wydawnictwa UNUM ukazała się książka autorstwa o. dr hab. Zdzisława Gogoli OFMConv pod tytułem *Dzieje franciszkańskiej prowincji św. Antoniego i bł. Jakuba Strzebie 1918-1939*. Biorąc do ręki omawianą księkę od razu widzimy, że jej autor wykonał gigantyczną pracę naukową. Przeglądając jej kolejne stronicę ukazują się nam efekty kwerendy naukowej w dziesiątkach archiwów i bibliotek, sięgając również do świadectw uczestników opisywanych wydarzeń, czy to zapisanych rękami zakonników, czy też relacjonowanych przez jeszcze żyjących braci. W efekcie mamy najlepsze i jedyne tak dokładne opracowanie historii polskich franciszkanów w okresie międzywojennym.

Autor zawarł opracowanie historii okresu międzywojennego prowincji franciszkańskiej w ośmiu rozdziałach. Pierwszy z nich poświęcony jest organizacji zakonu franciszkańskiego w Polsce. Omawia strukturę organizacyjną franciszkanów polskich w latach 1918-1939 oraz zjawiska związane z normalnym funkcjonowaniem zakonu takie, jak kapituły klasztorne, sesje definitorium, wizytacje prowincjałskie oraz wizytacje generalne. W drugim rozdziale zapoznawamy się z historią klasztorów. Dzieje się to w oparciu o cztery punkty. Na samym początku zostały omówione klasztory już istniejące, drugie zagadnienie koncentruje się na klasztorach, które zostały odzyskane w okresie międzywojennym. Następnie omawiane są nowe fundacje, a w ostatnim punkcie planowane placówki duszpasterskie. W rozdziale trzecim została omówiona formacja zakonna. Najpierw autor przedstawił ogólne zasady formacji, a następnie przybliżył zagadnienia związane z domami formacyjnymi i formacją permanentną zakonników. Bez wysiłku włożonego w odbudowanie struktur zakonu na płaszczyźnie zarówno personalnej jak i sieci klasztorów oraz bez konkretnej formacji zakonnej nie byłoby możliwe podjęcie tak wielu dzieł duszpasterskich i misyjnych dla dobra kościoła i ojczyzny. Rozdział czwarty poświęcony jest działalności duszpasterskiej. Autor scharakteryzował specyfikę działalności duszpasterskiej franciszkanów w Polsce, omówił duszpasterstwo zwyczajne (kościół klasztorne, parafie) i nadzwyczajne (sanktuaria, jubileusze, procesy beatyfikacyjne). Znajdujemy także w tym rozdziale zagadnienie katechezy i kaznodziejstwa franciszkańskiego.

Piąty rozdział ukazuje działalność misyjną Franciszkanów polskich (szczególnie w Japonii i Chinach) i pracę na rzecz środowisk polonijnych (w Europie, Chinach i USA). W rozdziale szóstym zatrzymuje się nad tematem stowarzyszeń franciszkańskich w II Rzeczpospolitej. Poznajemy bractwa i arcybractwa działające przy klasztorach, funkcjonowanie Trzeciego Zakonu, dzieła charytatywne i ak-

cje społeczne prowadzone w okresie międzywojennym oraz udział Franciszkanów w Akcji Katolickiej tamtego czasu. Siódmy rozdział dotyczy działalności kulturalno – oświatowej. Autor omawia działalność pisarską i naukową franciszkanów, następnie w ramach działalności wydawniczej przedstawia fenomen *Rycerstwa Niepokalanej*. Omówiony zostaje także aspekt działalności kulturalnej na różnych polach sztuki. W rozdziale ósmym poznajemy podstawy materialne funkcjonowania braci franciszkańskiej. Należy zwrócić uwagę na obszerną bibliografię zawierającą około 1300 różnych pozycji. Wielkim atutem powyższego zbioru jest szerokie odwołanie się do źródeł, dzięki czemu możemy spojrzeć na wiele zagadnień w nowym świetle, a praca zyskuje dzięki temu charakter badawczy i przynosi wiele nowych, nieznanych informacji.

Mało kto w naszych czasach jest świadom, jak wiele Franciszkanie wnieśli w życie religijne, kościelne, społeczne i misyjne tamtego okresu. Powyższa publikacja nie tylko zarysowuje rodzaje działalności braci, ale również nadaje konkretne proporcje myśleniu o tamtej epoce, choćby dzięki licznym zestawieniom i statystykom. Liczne tabele, zebrany i opublikowany przez autora materiał fotograficzny sprawia, że zapomniani bohaterowie tamtych wydarzeń na nowo odzyskują dla potomnych twarze i nazwiska, stając się przez to obecnymi w naszej świadomości historycznej. Dzięki zwróceniu uwagi na postacie, które przyczyniły się do odnowienia i rozwoju zakonu w Polsce opis staje się bardzo żywy, dynamiczny. Pozwala zobaczyć wpływ poszczególnych ludzi na kształtowanie instytucji.

Przedstawiając historię Franciszkanów nie pominął autor trudnych tematów związanych z życiem swojej wspólnoty, jak również trudności związanych z tworzeniem na nowo życia zakonnego na terenach odrodzonej po ciemnym czasie zaborów Polski. Całe dzieło odbudowy struktur, odzyskiwania i przywracania konwentów, a także nowe fundacje klasztorów pokazują niezwykle pracę wykonaną przez zakonników tamtej epoki.

Jednak o. dr hab. Zdzisław Gogola nie tylko opisuje historię prowincji franciszkańskiej, ale również oddziaływanie pastoralno – społeczne braci. W książce opisane zostały między innymi: działalność edukacyjna, duszpasterska, rekolekcyjna, katechetyczna jak również prowadzone przez braci sanktuaria. Nie pominął autor wspólnot prowadzonych przy klasztorach mających swoje źródła w duchowości franciszkańskiej.

Na szczególną uwagę zasługuje opis działalności wydawniczej i misyjnej inspirowanej ideą *Rycerstwa Niepokalanej*, której twórcą stał się bodajże najbardziej znany franciszkanin tamtego czasu – św. Maksymilian Maria Kolbe OFMConv. Wydawane przez niego czasopisma *Rycerz Niepokalanej*, *Mały Rycerz Niepokalanej* oraz *Mały Dziennik* miały znaczny udział w rynku prasowym tamtych czasów, kształtowały spojrzenie milionów czytelników i formowały ich nie tylko na płaszczyźnie religijnej, ale również społecznej i patriotycznej. Franciszkanie walczyli przyczynili się do integracji społeczeństwa po długich latach niewoli. Poprzez swoją działalność dali konkretną propozycję dla zjednoczenia i duchowej drogi nie tylko Kościoła, ale i narodu. Nie zamykając się jedynie w granicach Polski Franciszkanie pokazali także uniwersalizm swojego powołania i gotowość na wezwanie Chrystusa, aby głosić Ewangelię całemu światu.

Monografię uzupełniają liczne aneksy...

Dla miłośników historii będzie to na pewno cenna pozycja, która pozwoli nie tylko poszerzyć wiedzę na temat polskich Franciszkanów okresu międzywojennego, ale szerzej i na nowo ujrzeć rzeczywistość tego twórczego czasu w dziejach naszej ojczyzny, jak również przewartościować dotychczas posiadany obraz tamtej epoki. Ze względu na szeroki wachlarz zagadnień poruszonych w niniejszej pozycji nie jest możliwe dokładne jej omówienie. Za każdą wzmianką kryje się obszerny materiał faktograficzny, omówiony z pietyzmem, a poparty wieloma statystykami, który pokazuje pracę autora włożoną w powstanie dzieła. Oprócz walorów naukowych jest to zwyczajnie ciekawa pozycja, napisana z jednej strony prostym i zrozumiałym językiem, a z drugiej strony piękną polszczyzną, której lektura może niewątpliwie ubogacić czytelnika.

Zdzisław Gogola OFMConv, *Dzieje franciszkańskiej prowincji św. Antoniego i bł. Jakuba Strzemię 1918-1939*, Wydawnictwo UNUM, Kraków 2011 (wyd. drugie uzupełnione i poprawione), ss. 844. Publikacja ta była podstawą pracy habilitacyjnej autora a jej recenzentami byli: ks. prof. dr hab. Zygmunt Zieliński, ks. prof. dr hab. Józef Mandziuk, ks. dr hab. Józef Wołczański oraz ks. dr hab. Leszek Wilczyński.